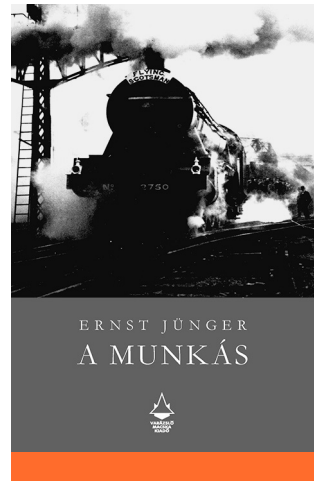

KOMMENTÁROK A MUNKÁS MAGYAR KIADÁSÁHOZ

Ernst Jünger (1895–1998), a hosszú életű 20. századi német író-gondolkodó, az egykori weimari éra rendszerellenzékét képező „konzervatív forradalom” alapszerzője, azon belül is a nemzetiforradalmi irányzat vezető személyisége, idehaza jó ideje távolról sem ismeretlen, hiszen a többnyire az 1920-as és ’30-as években írott könyvei (cikkgyűjtemény, esszékötet, naplók, regény, tanulmány) közül az elmúlt húsz évben tucatnyi magyarul is megjelent. Az első három Jünger-kötet különböző kiadók jóvoltából olvasható (Bookart, Európa, Noran Libro), ezek kereskedelmi forgalomban már nem, de antikváriumban olykor kaphatók, 2017 óta pedig a pécsi székhelyű egyedülálló könyvpiaci kezdeményezés, a Varázsló Macska Kiadó gondozza műveit, még hozzá magánkiadás jelleggel, kis példányszámú, számozott kiadványokkal. Az arra fogékonyak között futótűzként terjedt a híre, hogy az elmúlt évek kisalakú, puhaborítás kötetei (*A harc mint benső élmény.* 2017, *A fájdalomról.* 2018, *Nappal-éjszaka.* 2018, *Tűz és mozgás.* 2018, *Útinaplók I–III.* 2019–22, *Kertek és utcák.* 2021, *Válogatott politikai írások.* 2021, *Sturm.* 2022) után idén tavasszal normálméretű, keménykötésű formában látott napvilágot az eredetileg 1932-ben publikált *A munkás* magyar változata.¹ A hónapok, ha nem évek óta hallott iparági pletyka igaznak bizonyult: a várva-várt, sokkal többek által hivatkozott, mint ahányak által olvasott, németül ugyan még csak-csak hozzáférhető, de germanisztikai felkészültséget igénylő szöveg végre magyarul is hozzáférhető! A szenzációs számba menő kiadásról, szerzőjéről és magáról a könyvről, annak korabeli kontextusáról, jelenkori helyéről és jövőbeli ígérteréről két hosszabb recenziót is közlünk. (*A szerk.*)

Ernst Jünger: *A munkás*
([1932] 2025)

A VILÁGSZELLEM MOZGÓSÍTÁSA

A nem kevesebb mint 103 évet megélt, a Halley-üstökös elvonulását életében kétszer is megpillantó Ernst Jünger hosszú és tagolt életpályája során számos kultikus könyvet írt, gondoljunk csak az elsőrangú kordokumentum-számba menő *Acélzivatarbanra* (1920), aztán *A márványszirteken* (1939) mágikus realista *fantasyjára*, a belsővé tett ellenállás parabolájának számító *Waldgangra* (1951), esetleg disztópikus filozófiai regényeire (*Heliopolis.* 1949, *Eumeswil.* 1977). Ha azonban egyetlen valódi kultkönyvet kellene választani, bizonyára minden Jünger-rajongó *A munkás* (1932) mellett döntene, melyben a legnagyobb

1 Ernst JÜNGER: *A munkás* [1934] ford. nélk., Varázsló Macska, Pécs, 2025. (Az ebből a kiadásból származó fontosabb idézetek helyét szükség esetén a főszövegben zárójelben adjuk meg.)

hatású, legkülönösebb tartamú és leglebilincselőbben megírt elképzelését adta elő, így a könyv egyszerre olvasható történetfilozófiai nagyesszének, technorealista koncepciónak és neoporosz politikai kiáltványnak. **A munkás 1932-es megjelenése óta szemernyi sem veszített aktualitásából, sőt számos eleme korszerűbb, mint valaha, bizonyítva, hogy még mindig a Munkás korában élünk.**

Sötét modernitás

A könyv keletkezésekor szerzője a harmincas évei derekán túl járt, ekkor már közismert veteráníró, az első német köztársaság legfontosabb – az egész Weimar–Versailles-rendszert engesztelhetetlenül gyűlölő – mozgalmának, a konzervatív forradalomnak (KF) a szerzője, amely valójában különböző csoportok csoportosulása volt, a korban ezért inkább „nemzeti mozgalomnak” vagy „új nacionalizmusnak” nevezték; ebben Jünger ekkortájt a nemzetiforradalmi irányzat tulajdonképpeni baloldalán helyezkedett el mint az ifjúsági szövetségek lapjának számító *Kommenden* és a nemzetibolsevik *Widerstand* munkatársa. Ekkor már bő évtizede ismert író: mögötte van két hírnevet szerző frontnapló (*Acélzivatarban*. 1920, *Das Wäldchen* 125. 1925), egy háborús és egy ifjúkorát megörökítő elbeszélés (*Sturm*. 1923, *Afrikanische Spiele*. 1936) és több meghatározó esszé (*A harc mint benső élmény*. 1922, *A kalandos szív*. 1929, *A totális mozgósítás*. 1930).

Jünger a '30-as évek első harmadában valóságos vezéregyéniség volt: a hadviseltek generációjának szócsöve, a jobboldali nemzeti ifjúság példaképe, a népi szocialisták reménysége, így nem csoda, ha *A munkás* megjelenése évében rögtön kétszer is ki kellett adni, összesen 40 ezer példányban fogyott, majd változatlanul megjelent 1963-ban és 1981-ben is. A pont háromszáz oldalas kötetet a hamburgi székhelyű, KF-közel Hanseatische Verlagsanstalt gondozta (akárcsak Arthur Moeller van den Bruck, Hans Freyer és Carl Schmitt műveit). Szénfekete borítóján csak a szerző neve és a könyv enigmatikus címe volt olvasható, egy vékony léniával a közepén, kellően letisztult, ugyanakkor fenyegető benyomást keltve. A könyv állításainak jelentős része benne volt a levegőben, de ilyen erővel, összefüggéstelen és koncepciózusan senki más nem fogalmazta meg, így a kötet valósággal szíven ütötte azokat, akik olvasták – akár egyetértettek vele, akár nem. A megjelenés körül rádióinterjút adott, amelyben úgy fogalmazott, hogy „a feladatom az, hogy a ma mindenütt megnyilvánuló perspektívákat meghosszabbítsam [...] és egy közös kiindulópont-hoz kössem őket [...] ezt találtam meg a munkás alakjában”. Saját, a kötet harminc évvel későbbi második kiadásához írott kommentárja szerint a könyv 1932 őszén jelent meg, „egy olyan időben, amikor a régi fenntarthatatlansághoz és az új erők feltámadásához semmiféle kétség nem férhetett”.

A könyv értékelése akkor is, ma is, politikai tartalmának megítélésén múlik. Noha a kötet akkoriban a *Völkischer Beobachter*nek nem tetszett, mert hogy a munkás alakjához semmiféle biológiai rasszfogalmat nem kötött (sőt, éppen ellenkezőleg járt el: összembari munkástípust gondolt el), az '50-es években idehaza mégis az járta, hogy szerzője „prefasiszta létére” másokénál jobban „hozzájárult a náciideológia keletkezéséhez” (Lukács György), méghozzá éppen ezzel a szövegével. Egykori magántitkára, Armin Mohler azonban fején találta a szöveget, amikor úgy fogalmazott, hogy *A munkás* „a heroikus realizmus bibliája”, de az sem rossz megfogalmazás, mely szerint „a konzervatív forradalom *magna chartája*” volna (Lothar Baier). Sok szempontból tartható az is, hogy a benne leírt elképzelés valóban nem más, mint egy „esztétikai fasiszta modernitáskonceptió” (Uwe K. Ketelsen), úgy érve képekben bővelkedő tartalmát, mint antimodern modernség, avagy *dark modernism*.

A munkás metafizikája

Az senki számára nem volt meglepő, hogy Jünger az I. világháború nyugati frontjáról hozott lövészárkok-bölcsességből kiindulva generációját a háború által összezúzott és újjáformált, a polgári társadalom kényelmével örökre leszámoló

Organikus konstruktőr –
A lakihegyi 314 méter magas
antennatorony újjáépítése
1946-ban, a szerelő
90 méter magasan dolgozik
(Fortepan / Rádió és Televízió Újság)

és új társadalomszervezésre vágyó nemzedéknek látta. A könyv két évvel korábbi előtanulmányának is tekinthető az a hosszú esszé, amely *A totális mozgósítás* cím alatt jelent meg a Jünger által szerkesztett *Krieg und Krieger* gyűjteményes kötetében. A kifejezés alatt nem azt értette, amit a polgári kor utolsó németországi akkordjának számító császárság sejtethetett volna (ahol egyébként is csak részleges mobilizálást hajtottak végre), hanem a jövőbeni kreatív katasztrófáját, amit éppen az I. világháború alapozott meg. A „totális mozgósítás” nem más, mint „az életnek energiává való átalakulása”, egy olyan korban, amiben „a háború egyre kevésbé fegyveres cselekményekre s egyre inkább gigantikus munkafolyamatra emlékeztet”. Ez „a munka világekorszakának beköszöntét” eredményezi, ahol egyfelől „minden egyéni élet egyre határozottabban a munkásság életével válik azonossá”, másfelől „a szocializmus és a nacionalizmus alkotják azt a két gigantikus malomkövet, melyek között a haladás a régi maradékát, s végül önmagát is felőrli”.² Ennek a tézisnek a könyvvé bővített, történetfilozófiai megfogalmazása **A munkás, melyben végső apoteózisát nyeri a haladás reakciónak nyilvánítása.**

Az *Uralom és alak* alcímű kötet két részre oszlik: első fele a polgárság hatalomgyakorlásának véget vető Munkás történelembé való belépéséről szól, mégpedig mint hatalmi akarat, a második magának az alaknak az élet minden területén való megnyilvánulását részletezni, az életmódtól a politikai-társadalmi megszerveződésen át a technológiához való viszonyig. Az utolsó oldalon olvasható áttekintés jó rezüméjét adja az összesen 80 bekezdéscsoportból álló szövegtestnek, olyan axiómákkal, mint hogy „a polgári gondolkodásnak nincs kapcsolata a totalitással”, viszont „a munkást az elemihez való új viszony

2 Ernst JÜNGER: *A totális mozgósítás* [1930] ford. MEZEI Balázs, 2000, 1996/február. 54–55. és 58.

Ipari táj – Munkás
a Donyeck-medencében
található Avgyijivkai
Kokszolóüzemben, 2022
(X)

jellemzi”, aztán hogy „életformaként a munka kezd jellegzetes stílust kialakítani”, és ahogy „a munkás átveszi a polgári individuum helyét, úgy az organikus konstrukció váltja fel a tömeget”, vagy hogy „technikának nevezzük azt a módszert, mellyel a munkás alakja mozgósítja a világot”, s ez „a technika nem a korlátlan haladás eszköze” (229–231).

Ezzel már össze is foglaltuk a könyvet, érdemes azonban kitérni azokra az igen eredeti fogalmakra, amelyeket Jünger alkalmaz! Itt van rögtön a „lát-szaturalom”, amelyet a konfliktustól irtózó polgári-liberális világ valósított meg, „harmadik renddé” vagy megszelídíthető proletárrá degradálva a Munkás világtörténeti alakját, ami azonban mint uralomra törő képzelet és akarat, mégis kibújt az idő méhéből. Míg a polgárság kizárja a veszélyt, addig a Munkás maga a vesz: „A polgár és a munkás közötti lényegi különbség nem az uralom időbeli egymásra következésében rejlik, hanem a régi és az új közötti ellentétben. [...] a polgár és a munkás között nem csupán kor-, hanem mindenekelőtt rangkülönbség van. A munkás ugyanis az elemi erővel áll kapcsolatban.” (15) A Munkás nem gazdasági követelésekkel, hanem uralmi ösztönnel lép a világ színpadára, mégpedig „alak” (*Gestalt*) gyanánt, melynek korábbi stációja a frontharcos volt. A Munkás drámai alakja az elemi erővel és az azokon való uralkodással áll bensőséges kapcsolatban, karakterét Jünger a „heroikus realizmus” kategóriájával írja le, amely fegyelmezett, poroszos magatartás, melynek része, hogy „valamennyi szabadságigény a munka igényeként jelenik meg”. A Munkás tehát nem rend, s még kevésbé osztály, hanem világtörténeti alak, és miután „a német nem volt jó polgár”, és „a poroszság egyetlen

lehetséges örököse a munkásság”, ezért a jövővel kapcsolatos optimista–peszsimista ellentétet egy új valóság hősie megkövetelésével kell meghaladni. Ennek értelmében az első rész utolsó oldalpárján összesen négy szóhoz társítja, hogy új: arisztokrácia, ember, korszak, rendszer; mondván, „minden jelen volt mindig is, és minden döntően új”.

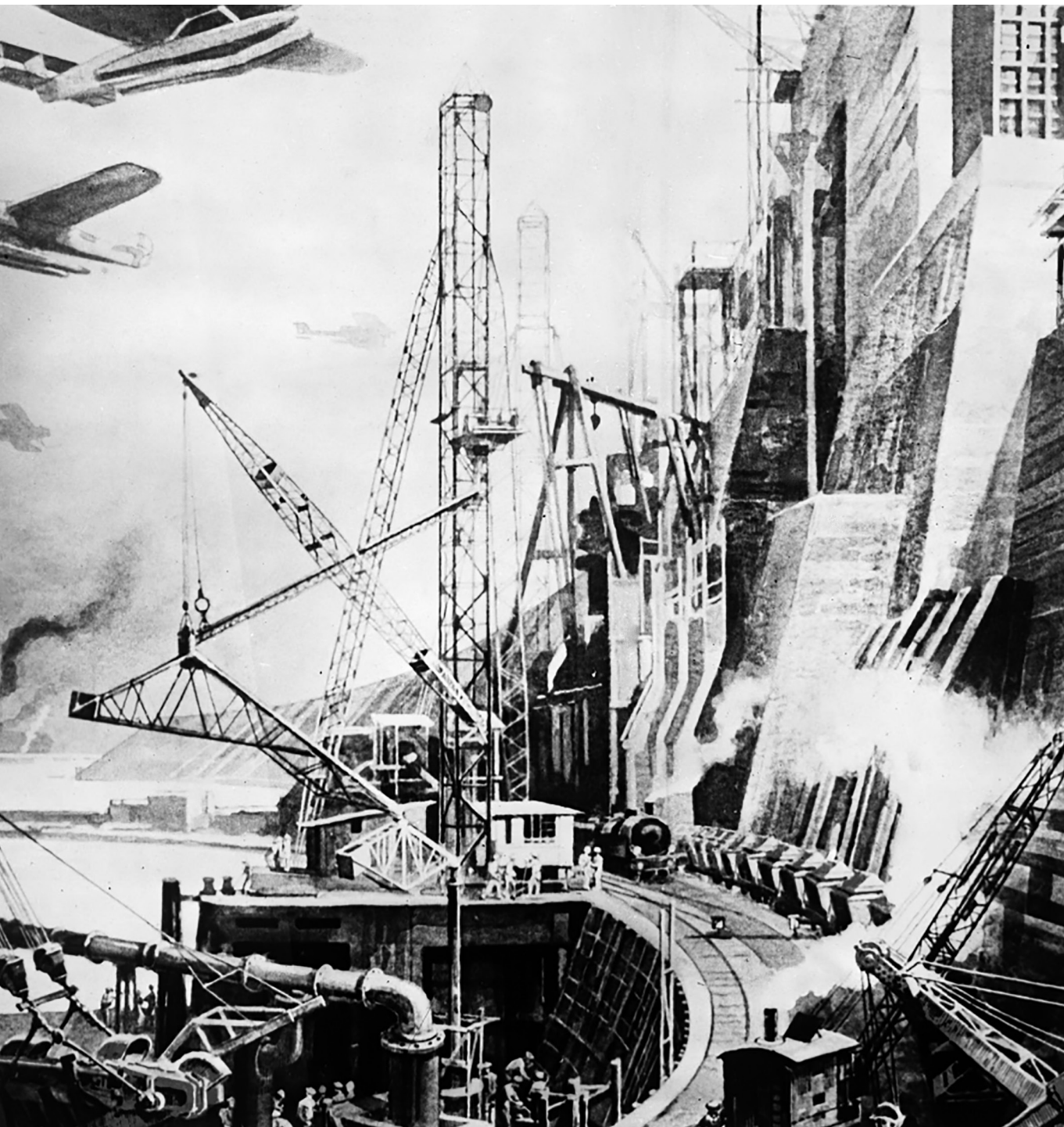
A munkás tehát totemisztikus, totális, titáni alak, és olyan dialektikus szintézist alkot, amely új világekorszakot nyit. Már ebből a nyelvi megfogalmazásból is látszik, hogy határozottan hegelianus konstrukcióról van szó, akár azt is mondhatnánk, hogy „az alak Jünger helyettesítő szava Hegel abszolútumára”, avagy „az »uralomnak« és az ő »alakjának« a keresztapja Hegel »Világszellem« volt”.³ Ezt ő maga is megvallotta, amikor 1981-ben azt nyilatkozta, hogy Hegelt „a munkással alapvetően vissza akartam vezetni oda, ahol Marx megrabolta, mindenekelőtt a »Világszellem« elvételével”.⁴ Jünger éppen ezt a Világszellemet mozgósította, amikor a Munkással néven nevezte a változás motorját, és a második részben végigregisztrálta annak megnyilatkozását, mondván, „minden, amit csodálatosnak tartunk korunkban [...] a munkás alakjához tartozik. [...] vére az üzemanyag, amely hajtja a kerekeket és tengelyükön füstölög” (36). Ennek megfelelően lépünk be a munka korába, ahol e szó alatt nem pusztán produktív gazdasági cselekvést, hanem a világ átalakítását értjük, valamint azt, hogy „a munkajellel határozza meg világképünket”, e munka márpedig életmód és stílus. A sport teljesítményverseny, az öltözködés uniformizált munka- és formaruha, a nyelv letisztult funkcionista, a szórakozás pedig technikai lesz – mindenütt a „totális munkajellel”, az „acélos rend” uralkodik el. A 20. század Munkásra jellemző új stílusa mindenestül szakít a polgári világ individualizmusával, ugyanakkor az annak ellenhatásaként születő romantikával és az alaktalan tömegszerűséggel is. Az egyedit felváltja a tipikus, a szentimentalizmust a tárgyiasság, a parlamenti vitát a felvonulás, a színházat a mozi.

Mindez a jelenségegyüttes szoros kapcsolatban áll a technikával, aminek segítségével a munkás magát a világot mozgósítja, ellentétben a polgárral, aki sem a technológia elemi lényegét nem ismerte fel, sem hatalmi eszközként nem képes használatba venni. „A technikában a totális forradalom leghatékonyabb, legvitathatatlanabb eszközét ismerjük fel” – hangzik a megállapítás, amely arra vonatkozik, hogy létrejött egy emberen kívüli apparátus, aminek a segítségével emberfeletti erőt kifejtve át lehet formálni a világot. Ezt a ropant gépi összességet kizárólag a Munkás tudja lendületbe hozni, kezelni és uralma alatt tartani. Az új stílussal bíró új alakhoz társul egy új kategória, mégpedig az „organikus konstrukció”, amelyet úgy definiál, mint a mechanikus és a szerves erők közötti különbségtétel megszűnését, amely a világháború anyagcsatáival kezdődött, ahol a „háború és a munka frontja ugyanaz” volt. Amikor megvalósul az „organikus és a mechanikai világ egysége; a technika egy szervvé válik”, mégpedig a Munkás kezében, aki azzal, hogy megvalósítja a technika totális mozgósítását, uralmat is szerez fölötte. Mindezt számos korabeli jelenségben fel tudta ismerni, kezdve a vasbeton gyakori alkalmazásától a technikai eszközök rejtett vagy nyílt háborús alkalmazásán keresztül egészen a városkép és a vidék átalakulásáig, amelyből „technikai táj”, „műhelytáj” és „tervtáj”, azaz „dinamikus és forradalmi tér” lett.

Egyet kell érteni azzal, hogy a nagyesszé Jünger „legfontosabb politikai műve” (Helmuth Kiesel), ugyanakkor valóban „politikai kategóriák alapján besorolhatatlan mű” (Czopf Áron), minthogy **túl van jón és rosszon, jobbon és balon, különösen a liberalizmuson, pláne a konzervativizmuson, lévén mindkettő szorosan a polgári korszakhoz kötött ideológia.** A jünger „organikus konstrukció” politikai megfelelőjét nehéz volna meghatározni, egyetlen kiszóláson – mely szerint „minél cinikusabb, poroszabb vagy bolsevikebb lehet az élet, annál jobb” – és a tervgazdálkodás emlegetésén kívül konkrét kortárs referencia nem szerepel benne, az mégis biztos, hogy a nemliberális,

3 Thorsten GUBATZ: Ernst Jüngers Arbeiter zu Beginn des 21. Jahrhunderts. *Synthesis Philosophica*, 2010/2. 262. és 186.

4 Ernst JÜNGER: *Der planetarische Arbeiter* [1981] = Uő: *Gespräche im Weltstaat. Interviews und Dialoge 1929–1997*. szerk. Rainer BARBEY – Thomas PETRASCHKA, Klett-Cotta, Stuttgart, 2019. 151.

Földreform –

Terraformálási terv Herman Sörgel 1932-es *Atlantropa*-konceptiójában a Földközi-tengert elrekesztő gibraltári gáttal
(*Popular Science*, 1933/július)

ugyanakkor valamiképpen mégis közfelhatalmazáson alapuló, a magas szintű technicizáltsághoz és szervezethez illően erős központi irányítást igénylő rendszer „munkaállam” lenne. Egy világszerte egyszerre bekövetkező forradalmi folyamat során először a polgári liberalizmust haladjuk meg, nemzeti keretek között élő átmeneti „munkademokráciát” alapítva (alkotmány helyett munkaterv, parlamentáris demokrácia helyett népszavazásos autokrácia), aztán következik „a birodalmi térségek konstruktív előkészítése”, azaz a végső stáció, amely ahhoz illeszkedően, hogy „a munkás alakjának megfelelő tér globális méretű”, különálló nagyterek létrejöttéhez vezet.

A könyv „eltalálta az idő idegvégződését” (Armin Mohler), merthogy a kor szelleme mindenütt megnyilatkozott: Olaszországban gabonacsata (*Battaglia del grano*), a Szovjetunióban munkaverseny képében. A '20-as évek vége

és a '30-as évek eleje, amely reáltörténelmi kontextust ad a műnek, telis-tele van kollektív reformtörekvésekkel, úgy érte, hogy a korszakot az állam és társadalom közösségi megszervezésének új alakját kereső-teremtő erőfeszítések jellemezték, a „szocializmust egy országban” megvalósító szovjet 5 éves tervtől kezdve az olasz „proletár nemzet” államosított szindikalizmusán keresztül egészen a New Deal amerikai szociális technokráciájáig. A könyv kiadásának évében a német belpolitikát a weimari rendszer és a nácik alternatívájaként „harmadik frontot” javasoló kísérlet foglalkoztatta, amely a baloldali szakszervezetek, a jobboldali hadsereg tábornokok és a KF-családhoz tartozó *jung-konservatív* körök közös, „forradalom felülről” megoldását jelentette volna. Az „organikus konstrukció” és a „heroikus realizmus”, ha szelídebb formában, de ott volt abban a romantikát messze kerülő, de az expresszionizmust is jobbról-balról előző esztétikai tartományban, amelyet a *Neue Sachlichkeit* művészete és a Bauhaus sugallt.

Hatásfok

Jünger nagy hatású könyve nem volt előzmény nélküli, már Oswald Spengler is leírta *A poroszság és szocializmusban* (1919), melyet 1932-ben „a nemzeti mozgalmat útjára indító könyvnek” nevezett, hogy Németország jövője a polgári demokráciát leváltó „porosz szocializmus”, így cél „a szocializmus megszabadtítása Marxtól”, valamint annak felismerése, hogy „minden igaz német munkás”. Nem csoda, ha Jünger ezzel a dedikációval küldte el neki könyvét: „Oswald Spenglernek, aki Németország lefegyverzése után az első új fegyvert kovácsolta.” A számos közös pont – a polgárság és a liberális demokrácia kritikája, antimarxizmus, porosz eszmény – ellenére a két könyv távlatos célja mégsem találkozott egymással.⁵ Spenglerhez hasonlóan Jünger élethosszig barátja, Carl Schmitt sem üdvözölte a kötetet, mert az idős mesterhez hasonlóan a proletariátus dicséretét olvasta ki belőle.

Ellentétben szerkesztőtársával, Niekischsel; őrá Jünger úgy emlékezett vissza, mint akit „pozitív értelemben lenyűgözött a könyv [...] Mint mindig, azon kevesek egyike volt, aki pontosan megértette annak értelmét, amit a munkás alakjának adtam”.⁶ Valóban, a nemzetibolsevik mozgalom (egyik) vezetője a Jüngerrel közösen szerkesztett *Widerstandban* írott cikksorozatban ismertette a „fémek meghatározottágú” könyvet, amelyről úgy vélte, hogy a polgári-liberális és a marxista-humanitárius irányzatokkal szemben pontosan felismeri a technológia kihívását: „Ebben az »alakban« a technika szelleme hússá és vérré vált, az egész apparátust könnyű kézzel és magától értetődő mesterfogásokkal uralja. [...] Legmélyebb ösztönzője mégis az uralomvágy, amely az egész világot meg akarja szervezni és új egyensúlyt teremteni benne. A tervgondolat annak [...] konstruktív technikai kíváncsága, hogy a földgolyót új formába öntsük. Jünger könyve egyszerre tudósítás és előzetes arról a világról, amely éppen létrejövőben van. De ha dialektikáját megértjük, már részévé is válunk.”⁷ Utolsó, letartóztatása előtti művét maga is a latin Nyugatot jelképező „örök római” és az univerzális liberalizmust megtestesítő kereskedőszellemet követő munkásról mint „harmadik világbíró alakról” írta (*Die dritte imperiale Figur*. 1935).

A könyv a legmélyebb nyomot minden bizonnyal Heidegger gondolkodásán hagyta, aki szemináriumi kritika tárgyává tette a Freiburgi Egyetem 1939–40-es téli szemeszterében (ők ketten egyébként a '30-as évek elején vették fel a levélkapcsolatot egymással, de csak a háború után találkoztak személyesen). Heidegger 1936-tól kezdve egy évtizeden keresztül vezetett feljegyzéseiben ki-kitért Jüngerre, mégpedig az akkori gondolkodásának központi részét alkotó technológia, pontosabban annak metafizikai jelentősége kapcsán. Egy helyütt a következőt írta: „A munka ugyanis (vö. Ernst Jünger: *Der Arbeiter*

5 Lásd bővebben: Hweremann LÜBBE: Oswald Spengler „Preußentum und Sozialismus” und Ernst Jüngers „Arbeiter”. *Zeitschrift für Politik*, 1993/2.

6 Antonio GNOLI – Franco VOLPI – Ernst JÜNGER: *Die kommenden Titanen. Gespräche* [1997] ford. Peter WEISS, Karolinger, Bécs–Lipce, 2002. 41.

7 Ernst NIEKISCH: *Der Arbeiter. Herrschaft und Gestalt* [1932] = Uő: *Widerstand*. sajtó alá rend. Uwe SAUER-MANN, Sinus, Krefeld, 1982. 168.

[1932]) minden jelenvaló feltétel nélküli eltárgyasításával metafizikai rangra tesz szert – ami pedig az akarat akarásában munkál.”⁸ Egy másik feljegyzése szerint „egy jól értett, azaz minden »polgári« feltevéstől megszabadított birodalmi »kommunizmus« metafizikája” munkál a kötetben, máskor pedig szó szerint azt írta, hogy annak alaptémája „a munka totális mozgósításra irányuló erőfeszítés”. **A Munkás nem felszámolja a metafizikát, hanem sajátja van, nem a technika uralmának vet alá mindent, hanem az egyedüli, aki uralni képes azt.** Sőt egyenesen az áll a könyvben, hogy „a technikai eszközök értelme, metafizikája [...] akkor bontakozik ki, amikor a munkás [...] megjelenik”. Lehetetlen nem felfedezni a Munkás világalakjára vonatkozó jünger *Gestalt* és a heideggeri technológiaértelmezés „állvány” fogalma, a *Gestell* közötti hasonlóságot (vö. *Kérdés a technika nyomán* [1954]), főleg úgy, hogy maga Jünger is azt mondta, hogy „amit a munkás alakja a modernitásban megtestesít és totális mozgósításként elvégez, azt nevezte Heidegger úgy, hogy »állvány«”.⁹ Jünger munkássága olyannyira befolyásolta Heidegger gondolkodását, hogy összegyűjtött műveinek 90., vele kapcsolatos vagy róla szóló szövegeinek 2004-ben megjelent kötete nem kevesebb mint 470 oldalt tesz ki. Mégis, a viszony ambivalens maradt, egy feljegyzésben például azt írja, hogy Jünger „észrevevő, de semmiképpen nem gondolkodó”.

A könyv vagy inkább annak szellemisége a Rajna túloldalán is hódított, csak később: Paul Virilio sebességalapú technológiakritikáját alapvetően – textuálisan is kimutatható módon – megtermékenyítette az itt leírt gondolat, mely szerint minden technológiai innováció valamilyen katonai célnak köszönheti születését, és hogy a technikai újításokkal együtt a technikai baleseteket is felfeltalálták. Az újjáboldali Guillaume Faye archeofuturista koncepciójában azt írja, hogy egy ballisztikus rakétával felszerelt nukleáris tengeralattjáró és egy három evezősoros ógörög hadihajó egymás metamorfózisai, míg Jünger „a vadászgép és a felszerszámozott homéroszi harci szekér” között látott azonosságot (további hasonlóság Faye „vitalista konstruktivizmus” fogalma). A lényeg, hogy mindannyian úgy tekintették, hogy „a technika semmiképp sem a haladás instrumentuma” – ahogyan azt *A munkás*ban olvassuk.

Planetáris gondolkodó

A Munkás az első globális alak, mert csak ő „elég merész a nagy konstrukciókhoz”, amely az „újonnan kibontakozó Föld-érzés” nyomán a világ számos pontján „birodalmi fordulatot” idéz elő. A technológiai állomány mennyisége, az apparátus minősége és mindezek nagyságrendje, elterjedtségének általánossá válása – az I. világháború és a spanyolnátha-járvány után, a második ipari forradalom közepette – érthető módon fokozta a globális képzeletet. Ezt különösen most, egy újabb világjárvány és a világrendszer-váltás közepette érthetjük meg. Nemcsak mértékben, hanem intenzitásban más ez a gondolkodás, mint a megelőző térképek, legyenek bár azok is univerzálisak, az egész földkerekséget átfogók vagy emberiségközpontúak, hiszen ez a „a planetáris gondolkodás jóval több, mint nagyobb méretekben való gondolkodás” (Yuk Hui).

Szerzőnk Friedrich Georg nevű testvére a háború után megírta *A munkás* technológiaképének árnyoldalát (*A technika tökéletessége*. 1946, angolra *A technológia kudarcának fordították*), őt magát pedig más kérdések kezdték foglalkozni, amelyek annyiban kapcsolódtak a szóban forgó kötethez, hogy az univerzális technológiai fejlődést immár a globalizáció fő aktorának tartotta, amely előbb-utóbb világállamhoz fog vezetni. Közel harminc évvel később, a hidegháború fokozódása során írott könyvében az áll, hogy „a technikai törekvés planetáris-kozmosz minőséget nyer, mint az űrutazás, a földfelszín geológiai léptékű megváltoztatása, [...] földi erők felszabadítása a prométheuszi szellem által”, amely olyan drámai, hogy felveti egy nonhumán-posztantropocén korszak nyitányát (*A világállam*. 1960, Pongrácz Alex fordítása). Újabb húsz évvel későbbi alkotói szakaszában már úgy vélte, hogy „a munkás feltű-

8 Martin HEIDEGGER: *A metafizika meghaladása* [1936–46] ford. TILLMANN J. A. = *A későújkori józansága*. II. köt. szerk. TILLMANN J. A., Göncöl, Bp. 2004. 167.

9 JÜNGER: *Der planetarische Arbeiter*. I.m. 146.

Titanizmus –
Fortunato Depero: *Diabolikus* (1926)
(Mart Rovereto / Fondo Depero)

nése planetáris jelenség”, aki egy valóságos „új titán”.¹⁰ A gondolat lassanként elmélyült. „A munkás a titanizmus világához tartozik” – mondta 1985-ben, hozzátéve, hogy legendás könyvével „megidéztem a 21. századot”.¹¹ Milyen érdekes, hogy miután az 1932-es kötet számos ponton a 19. század szellemével viaskodott, és új századot hirdetett, a ’90-es évek közepén már úgy vélte, hogy egyenesen a mi századunkat előlegezte meg vele: „A 21. században belépünk a titánok új korszakába.”¹²

Jünger könyve mégiscsak „történetmetafizikai lelki olvasmány” (Gerhard Loose), még hozzá pozitív értelemben, úgy értve, hogy valóban a világtörténelem metafizikáját rögzíti filozófiai épületes formában. A *munkás* valóban „vizionárius-profetikus szöveg” (Thomas Pekar), de több is ennél, hiszen noha vektora valóban a jövőbe – és csakis oda – irányul, nyoma sincs benne utópikus felhangoknak, hanem inkább arról van szó, hogy a múlt folyamataiból és kora maradandónak bizonyuló trendjeiből extrapolál egy közelgő drámai képet. Ez nem kevesebb, mint **egy világkorszak víziója, lázas látomás, politikai prófécia.**

BÉKÉS MÁRTON

¹⁰ *Uo.* 146. és 149.

¹¹ Ernst JÜNGER: *Arbeiter, Waldgänger und Anarch* [1985] = *Uö: Gespräche über Weltstaat. I.m.* 213. és 211.

¹² GNOLI – VOLPI – JÜNGER: *Die kommenden Titanen. I.m.* 112.

EGY KONZERVATÍV JÖVŐ ÉPÍTŐJE

Egy-egy kötet és szerzőjének bemutatásakor az egyik legfontosabb kérdés, hogy mondanivalója mennyiben marad releváns a jelenkor számára. A német író, filozófus, hivatásos katonatiszt és rovarkutató **Ernst Jünger munkássága rendkívül sokrétű és ellentmondásos. Militarista, nemzeti forradalmár, a totalitarizmus elutasítója, valamint konzervatív kultúrkritikus**, aki írásaiban a legkülönbözőbb ideológiai és filozófiai irányzatokat ötvözte. Jünger műveiben a háború és a katonai erények magasztalása, a technológiai fejlődés elkerülhetetlensége, valamint a modern társadalom politikai és technikai vonásainak kritikája egyaránt helyet kap. Így életműve nem csupán filozófiai vagy politikai állásfoglalás, hanem egy folyamatos belső küzdelem és útkeresés eredménye. Művei inkább egy-egy lehetőséget vagy víziót tárnak az olvasó elé, semmint szisztematikus programot.

Ernst Jünger 1895-ben született Heidelbergben. Édesapja vegyészmérnökként dolgozott, a család többnyire Hannoverben élt. Fia rossz tanuló volt, azért, hogy elkerülhesse az érettségit, 1913-ban a francia idegenlégióba szökött, ahonét apja csak kapcsolatai révén tudta hazajuttatni. Az I. világháború kitörésekor önként beállt a német hadseregbe és a nyugati fronton teljesített szolgálatot. A harcok során nemegyszer tanúbizonyságot tett kiemelkedő bátorságáról és parancsoki képességeiről. Ennek köszönhetően számos kitüntetésben részesült, többek között a háború végén hadnagyként az egészen kivételes porosz királyi Pour le Mérite érdemrendben, melynek egyébként utolsó viselője volt. 1923-ban szerelt le, ezt követően Lipcsébe ment zoológiát és filozófiát hallgatni, de tanulmányait pár év után megszakította, hogy az írásnak szentelje idejét. Az NSDAP-val kezdetben jó kapcsolata volt, de még a párt hatalomra jutása előtt elhatárolódott a szervezettől, majd 1933 után egyre feszültebb lett a kapcsolata a nációkkal. Végül Jüngert némaságra ítélték a Nagynémet Birodalomban. A II. világháború után a leghosszabb alkotói szakaszába lépő Jünger a felső-svábországi Wilflingenbe költözött, ott élt haláláig. Munkássága a mai napig heves viták keresztútjében áll, ugyanis kritikusi korai művei és publicisztikája alapján erőszak kultusszal, demokráciaellenességgel, Hitler-szimpatiával és antiszemitizmussal vádolták.¹³ A most megjelent *A munkás*, ami eredetileg 1932-ben látott napvilágot, eszmétörténeti értéke éppen abban rejlik, hogy a nemzeti-szocialista ideológia és Jünger gondolatvilága közti szakadékra mutat rá.

A munkás

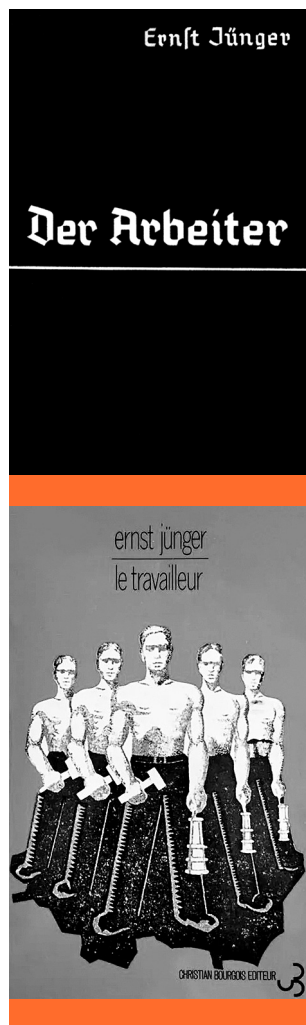
Jünger a '30-as évek elején történelemfilozófiai alapozású, programatikus írásokban fejtette ki nézeteit, legjelentősebb ezzel kapcsolatos művei *A totális mozgósítás* (1930) és *A munkás* (1932) voltak. A mű keletkezésének kontextusát az I. világháború traumatikus élménye, a weimari köztársaság gazdasági és társadalmi válsága, valamint a technológiai fejlődés gyorsulása határozta meg. Jünger az általa idealizált militáns, poroszos hagyomány modern kontextusban történő újjászülését vélte kiolvasni saját korának társadalmi változásai-ból. Ahogyan fogalmazott: „Számos jel utal arra, hogy olyan kor kapuja előtt állunk, melyben ismét valódi uralomról, rendről és alárendeltségről, parancsról és engedelmisségről beszélhetünk” (181). A mai olvasó részéről azonban tévedés lenne Jünger művét egyfajta jóvendölésként értelmezni. Bár ebben az esetben is elismerésre méltó a szerző éleslátása, amellyel a hidegháborús blokkok, az ipari állam, valamint **a háborús fenyegetettség hatásait az új világrend alapvető elemeiként ábrázolta, mégis talán helyesebb filozófiai igényű**

13 Dominique Venner Jüngert olyan gondolkodónak látta, aki felismerte a modernitást feszítő válságot, de nem reakciós módon viszonyult hozzá, hanem egy újfajta hősi emberképet keresett, aki úgy képes szembenézni a technika világával, hogy közben megőrzi az európai hagyományokat (Dominique VENNÉ: *Ernst Jünger. A Different European Destiny*, London, Arkos, 2024.). Ehhez hasonlóan Armin Mohler Jüngert a konzervatív forradalom egyik legkiemelkedőbb és leginspirálóbb alakjának tekintette, aki a modernitás kihívásaira nem reakciós módon, hanem új, aktív és heroikus szellemiséggel válaszolt (Armin MOHLER: *The Conservative Revolution in Germany, 1918–1932*, Radix, New York, 2018.). Norbert Elias ellenben az erőszak apologetáját látta Jüngerben (Norbert ELIAS: *A németekről*, ford. Győri László, Helikon, Bp. 2002). Thomas Mann a barbarizmus szellemi előfutáraként tekintett rá (Thomas MANN: *Briefe 1945–1955*, szerk. von Hermann Kurzke, DTV, München, 2005).

költői vízióként olvasni A munkást. Az új generációk számára a mű fő üzenete: meg kell őrizni az európai racionalitás – rend, technikai érzék, önfegyelem, tevékeny élet – örökségét, valamint új formában kell érvényre juttatni a civilizációk konfliktusával terhelt 21. században. Békés Márton szavaival élve „a sikeres jobboldali politika »vissza a jövőbe« formulája mellett a konzervatívok mai időmenedzsmentjének jelszava az »előre a múltba« lehetne.”¹⁴

A nagyszélességet két részre osztják. A kötet első része a francia forradalom nyomán kibontakozó modernitás – ellenforradalmárokat megszegyenítő – radikális kritikáját tartalmazza. Jünger alapjaiban választja szét a német és a „liberális” kultúrát, utóbbit a polgár karakterével azonosítva, amely nála a kisszerűség, a kalkuláció, a dekadencia és az individualizmus megtestesítője. Meglátása szerint a liberális kultúra nem tudott igazán gyökeret verni egy olyan országban, ahol a szabadság mindig a kötelesség derivátumaként jelent meg, ahol az uralom és szolgálat ugyanazt jelentette. A német emiatt nem jó polgár, ahogy fogalmazott, „nem a mi alkatunkra szabták az öltözeteket, ami immár utolsó öltésig elkopott”. Az I. világháborút követő felgyorsult változások elkerülhetetlenül vezettek egy új társadalmi rend kialakulása felé, Jünger azonban úgy vélte, hogy a polgári társadalom mechanikus és egyéni szabadságra épülő világa nem képes igazán integrálni, de még értelmezni sem a világgés okozta politikai és társadalmi változásokat. A polgár érzéketlen a szükségszerű aláfölrendeltségi viszonyokra, a parancsolás és engedelmség elkerülhetetlen aktusaira, helyette a kényelem és biztonság princípiumait emelte piedesztálra. Ellenben a valóság meghatározó tényezője az „elemi”, egy olyan dinamikus erőter, amely kiszámíthatatlanul és kíméletlenül csap le a liberális kultúrára. A komfortzónához való ragaszkodás és az elemre való érzéketlenség az oka annak, hogy a polgár uralma – így Jünger – látszaturalom, melyet egy új alak, a munkás készül felváltani.

Ebből is látszik, hogy átveszi Nietzsche kritikáját a polgári értékrenddel szemben, és továbbviszi azt a munkás alakjának koncepciójában.¹⁵ Ez a munkás azonban nem tévesztendő össze a marxista ihletésű, termelőeszközökhöz való viszony alapján formálódó (munkás)osztállyal! Utóbbi nem más, mondja, mint a polgári világ által óhajtott definíciós sablon, melynek révén a liberalizmus sikertelen kísérletet tett az új alak integrálására. Jünger munkás alatt a gazdasági szerkezetben elfoglalt pozíció helyett a világhoz való sajátos viszonyulást, attitűdöt vagy még inkább habitust ért. Ellentéte a polgári világgal nem az uralom időbeli egymásra következésében ragadható meg, hanem sokkal inkább a két életvitel közti rangkülönbségben. Jünger olvasatában a polgár a modernitás illúzióját építette fel, így kapcsolata a valósággal sekélyes. Ezen karakter számára a „társadalom” az állam tagadása, saját biztonságának záloga, egy olyan diskurzuster, ahonnan az erőszak és a nyílt erő száműzetett. A „társadalom” polgári fogalma az egész emberiséget átfogja, az államok és nemzetek pedig legfeljebb hibaként léteznek. Az elhatárolások helyét a moralitás és értelem veszi át, ami idővel felszámolja a partikularitásokat. Mindez azonban nem jelenti a hatalmi igények feladását, sokkal inkább azok maximalizálását, valamint elkendőzését. Jünger kíméletlenül rántja le a leplet a polgár rejtett hatalmi igényeiről, amikor is „egy gyarmat meghódítását békés behatolásként, egy tartomány leválasztását a nép önmeghatározási jogaként vagy a legyőzött kifosztását jóvátételként ismeri el”. A liberális stratégia további fontos eleme az „a képesség, hogy a polgári világot éppen azokkal a követelésekkel rengesse meg, melyekben önmagát legegységesebben igazolta”. A polgári irodalom által mesterségesen gerjesztett „munkásfenyegetés” célja a liberális hegemonia fenntartása, hogy a kritika és a válsághangulat révén igazolja saját domináns pozícióját a politikai diskurzusban.¹⁶ Jünger arra is kitért, hogy a polgárság ezen uralma „látszaturalom” volt, hiszen a munkásra való (negatív vagy pozitív) hivatkozással megteremtett legitimációért súlyos árat kértek, mégpedig

Kultkönyv – Ernst Jünger
A munkás (1932) című könyvének első, német nyelvű kiadása és 1989-ben kiadott francia változata

14 BÉKÉS Márton: *Kulturális hadviselés. A kulturális hatalom elmélete és gyakorlata*. Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásért Közalapítvány, Bp. 2020. 181.

15 Lásd bővebben: PETŐ Zoltán: *Kommentár Ernst Jünger A Munkás című művéhez*. *Kommentár*, 2022/3.

16 Vö. Reinhardt KOSSELLECK: *Kritika és válság. Tanulmány a polgári világ patogeneziséről*, ford. BOROS Gábor, Atlantisz, Bp. 2016.

a munkás öntudatra ébredését, a „munkás ugyanis elemi erőkkkel áll kapcsolatban melyek pusztá létezéséről sem volt soha fogalma a polgárnak”. Jünger úgy vélte, hogy a régi világ széthullását a munkás világa követi, egy technokrata, akaratérs, szuverén alaké, aki nem az erkölcsi vitákon, hanem a formáló erőn keresztül válik uralkodóvá.

Ez a munkás ellentmondásokban és feszültségekben gazdag, mégis sorszerű alak, amely „egy új életet meghatározó, heroikus alapszubsztancia hordozójaként jelenik meg”, szemben a polgárral, mely a város lakó jellemét hordozza, aki mindig védelemre szorul, aki kényelmet és szabadságot követel, és saját határait az értelem határaiként láttatja. Azonban ez a mesterséges sziget megszűnt a világháborúval, a polgár nem tudja megérteni a valós társadalmi szükségleteket és konfliktusokat. A helyzet – ahogy arra Jünger rámutat – kedvez a restauráció erőinek, azonban szerinte az ellenforradalom nem rendelkezett kellő vitalitással ahhoz, hogy képes legyen új formavilágot teremteni; **nem a régi világ helyreállítása, hanem egy új, megőrzendő állapot létrehozása a cél – így Jünger.** Ennek a konzervatív forradalomnak az alanya és hordozója a munkás alakja lesz, azé a munkásé, akinek támadása a polgár ellen nem az ész elleni támadás, hanem az ész kultuszával szembeni ellenszenv. Kezdetben egyébként a konzervatív forradalom másik fontos teoretikusa, Oswald Spengler is pozitívan szemlélte a munkás alakját, amely a *Poroszország és a szocializmus* (1919) lapjain az eljövendő Német Birodalom formaalkotó eleme volt, később viszont, *A döntés éveiben* (1933) már a pusztítás eszközeként kárhoztatta.¹⁷

Az új rend körvonalai

Az esszé második része a polgári kultúrát felváltó, eljövendő „új társadalom” legjellemzőbb alapvonásait vázolja fel. Hans Freyer harminc évvel későbbi könyvéhez (*Theorie des gegenwärtigen Zeitalters*. 1963) képest Jünger már 1932-ben úgy vélte, hogy a történelemben hosszú állandóságot követően *korszakküszöb*höz érkezett, és „a változás lázas ritmusa, melyben most találjuk magunkat, történelmi példa nélkül való”. A változás manifesztuma márpedig a munkás, akiben a hatalom akarásának egy új formája fejeződik ki, mégpedig a munka. Ez a fogalom azonban új jelentésre tesz szert Jünger szótárában, levetkőzve a korábbi korok gazdasági, esetleg morális melléklöngéit. A munka a világ formálása, teljes átalakítása, dinamizálása, tehát a körülöttünk lévő valóság *mozgósítása*. Totalitás, ami az élet minden területét áthatja, így a sport vagy a szórakozás sem ellentéte a munkának, mivel ezek is (anyag)formáló, aktív tevékenységek. Az emberek kölcsönös függőségei funkcionális jellegűvé válnak, az egész civilizáció a tevékenység köré szerveződik. Jünger kortársa, Spengler maga is hasonlóan írta le az ipari civilizáció kiteljesedését, amikor is „az egész kultúra annyira a tevékenység függvényévé válik, hogy a föld belemeg”.¹⁸ Minden a funkció, hasznosság és célszerűség szempontjai alá rendelődik! A munkás teljesen az aktivitás, a technika, a szervezettség és a fegyelem világában él – ő a modern világ ura, aki a környezetét a munka révén formálja. **A konzervatív forradalom gondolkodási stílusában Jünger a múlt építőköveit a jövő formavilága szerint rendezi újra:** az új karakter jellemzésekor például a porosz hagyományokat a modernitással ötvözi, mondván: „A poroszság egyetlen lehetséges örököse [...] a munkásság” (52).

Ezen a ponton válik kulcsfontosságúvá a technológia, mely bár önmagában instrumentális jellegű, a mögötte meghúzódó és a nyomában létrejövő változások mégis elemi erejűek. Ebből fakadóan nincs magában való technika, minden életvitelnek megvan a maga technikája, így munkás által képviselt gépi technika elterjedése egyben egy új uralom formáját jelenti. „Ez a magyarázata, hogy miért álltak ellen kifejezetten és határozottan a technika formái behatolásának a három régi »örök« osztály maradványai”. A papság, tehát a keresztény életvitel feloldódik a technológia győzelmében, „teljes ösztönvesztésről

¹⁷ Lásd bővebben: KURUCZ Barnabás: Párhuzamos évtizedek. *Kommentár*, 2025/1. 189.

¹⁸ OSWALD SPENGLER: *A nyugat alkonya* [1918–22] II. köt. ford. JUHÁSZ Anikó – CSEJTEI Dezső – SIMON Ferenc, Noran Libro, Bp. 2011. 613.

árulkodik az a kísérlet, hogy keresztény templomokat építsenek a modern technika eszközeivel, vagyis tipikusan keresztényellenes eszközökkel” (139). Ehhez hasonlatosan szűnik meg a paraszti réteg is, mely a technikai eszközök alkalmazása okán már nem földműves, hanem munkás. A világ „totális mozgósítása” egyszerre teremtő és romboló aktus, Jünger éppen ennek révén kívánja meghaladni a progresszív technikaigenlést és a romantikus elutasítást – nem a technikát ünnepli önmagában, hanem azt, ahogy a munka által formált ember uralkodik a technika felett, nem mint egyén, hanem mint típus, mint „formaember”.

A technicizálódás a keresztény vallás helyébe saját hitét állítja, az egyház minden kísérlete, hogy alkalmazkodjon a modern világhoz, nem más, mint saját bukásának felgyorsítása – vélekedett. A kereszténység ebben az értelmezésben a régi, kontemplatív, spirituális emberkép része, amely háttérbe szorul az új, aktív és technikailag formált emberrel szemben. A munkás nem a transzcendens értékekhez, hanem az immanenciához, a földi rendhez, a munkán keresztüli formálódáshoz kapcsolódik. A kereszténység, amely az egyéni lelkiismeretet, a bűntudatot és a megváltást helyezi előtérbe, nem kompatibilis az új világrenddel, ahol a funkcionalitás, a rend és a formáltság kerül előtérbe. Mindazonáltal a technika mégis az európai értelemdadás sajátja, Jünger maga is utal arra, hogy más civilizációk nem voltak képesek a technikát oly magas szintre fejleszteni, mint az európai magaskultúra. Spenglerhez hasonlóan a technológiai gondolatot a dinamikus, „fausti” racionalitáshoz kapcsolta, ami bár (kezdetben) a kereszténységben is jelen volt, mégis túlmutat rajta.¹⁹

A világ mozgósítása a technika révén egy új integrációs keretet is kialakít, ami „egyként lép túl a gazdasági hordozókon, a szabadversenyen, a trösztökon

Harci feladat –

Német rohamcsapat fiatal katonája 1918-ban és Nyikita A. Izotov szovjet sztahanovista vájár 1934-ben (Wikimedia Commons)

19 Uo. 614. Újabbán: David ENGELS: Európa újjáépítése. ford. SÁNDOR Lénárd, *Kommentár*, 2019/4. 60.

Fausti kultúra – A Guillaume Faye archeofuturizmusa által inspirált európai városképek elképzelése (Arktos)

és állami monopóliumokon egy birodalmi egység előkészítése felé”. Ebben a birodalomban a háború törvényei érvényesek a gazdaságban és az élet minden más szférájában is; Jünger diagnózisa szerint a polgár még választhatott, de a munkás már nem: immáron nincs különbség a harcolók és nem harcolók között. A teljesítmény válik döntő motívummá, a munkás – akit Jünger némileg a katona, a harcos figurájához is hasonlít – fegyelmezett, eltökélt, kész az önfeláldozásra. Az új rend nem a boldogságra, hanem az erőre és a rendre épül. Ez hierarchikus struktúra, ami a munkajelleggel való azonosulás szerint tagolódik organikus rendekre. Ennek révén az állam technokratikus gépezetté válik. Nem eszmei vagy ideológiai célokat szolgál, hanem a munka, a rend, a fegyelem és a totális mozgósítás technikai céljait. Az állam így depolitizálódik és deszemantizálódik: már nem „nemzeti” vagy „demokratikus” vagy „monarchikus”, hanem funkcionális, mint egy gép vagy szervezeti rendszer. Az állam már nem politikai közösségként működik, hanem katonai-ipari alakulatként. Olvasatában a liberális demokráciát a munkademokrácia váltja fel, mely egy antidemokratikus berendezkedés demokratikusan úton való megformálását jelenti. Ennek folyamán a 19. században kialakult nemzetállami struktúrák is felbomlanak, maga az állam nem tűnik el, de már nem erkölcsi, nem nemzeti, hanem funkcionális, és alakhoz kötött. Carl Schmitt-hez hasonlóan Jünger is nagy térségekben gondolkodott, melyeket ő „tervtájaknak” nevezett, s ezek összekapcsolódásában a globális béke lehetőségét pillantotta meg.

Totális mozgósítás ma

Jünger gondolatai a technológiai társadalomról ma aktuálisabbak, mint valaha, ugyanis az ember „másodlagos természete” (Arnold Gehlen) a mesterséges intelligencia, az ipari robotika vagy a biotechnológia képében környezetének fokozódó technicizálódását eredményezi. A folyamat elkerülhetetlen következményeként – ahogy arra Jünger is rámutatott – az uralkodás új eljárásai bontakoznak ki. A Freyer-tanítvány Helmut Schelsky német szociológus szavaival élve immáron „szuverén az, aki a társadalomban alkalmazott tudományos-technikai eszközök felett a leghatékonyabban rendelkezik”.²⁰ A mediatisztált társadalomban ugyanis a technológiai infrastruktúra feletti minél nagyobb kontrol egyben az értelemtulajdonítás feletti nagyobb befolyást is jelent, ami elengedhetetlen a társadalom megszervezéséhez – ez tehát egy teremtmény aktus. Nélküle az egyéni akaratok sokasága széttepné a kollektívum érdekeit és eszméjét, vagyis az uralom (egység)teremtő ereje elengedhetetlen a modern civilizáció kohéziójának biztosításához. Mindazonáltal helyt kell adni azon félelmeknek, melyek az életvilág mediatisztálódásában a 21. századi totalitarizmus „infokráciájának” (Byung-Chul Han) veszélyét érzik.

A technológiai fejlődés, az adatgazdaság és az energiahasznosítás új dimenziókat nyitnak meg Jünger munkásfogalma számára. Különösen a mai világban, ahol minden tevékenység révén adat és energia keletkezik, tükröződik jól Jünger gondolata a totális mozgósításról: az ember folyamatos adat- és energiaáramlasként funkcionál. A mindennapi tevékenységek, legyen szó vásárlásról, közlekedésről vagy szórakozásról, mind valamilyen formában adatokat generálnak, amelyeket a nagy technológiai cégek és kormányzati intézmények használnak fel gazdasági, politikai célokra. Mindeközben olyan technológiai innovációk látnak napvilágot, mint például az emberi sétálás során keletkező kinetikus energiát árammá alakító burkolatok vagy éppen a viselhető eszközök, amelyek a test mozgásából, hőjéből vagy fiziológiai adataiból nemcsak információt nyernek, hanem energiát is termelnek. A munkás eszméje így abban is megnyilvánul, hogy az ember manapság aztán valóban folyamatosan „munkát végez”. Ez a szerep, amely egyre meghatározóbb, erőteljes párhuzamot mutat a Jünger által megrajzolt, technológiai világban élő alakokkal. Ezáltal a fausti civilizáció egyre inkább olyan folyamatosan termelő és (újra)hasznosító funkció-összefüggésként működik, amely a társadalom és a természet minden elemét erőforrássá transzformálja.

Véleményem szerint a konzervatív gondolat kortárs folytatóinak tudatosítaniuk kell a tényt, hogy a technológia nem semleges, ahogy arra Jünger is rávilágított. Ebből rögtön két dolog következik. 1) Európa, azaz a fausti civilizáció számára a saját technikai szuverenitás kiépítése stratégiai fontosságú, nem függhet az amerikai vagy éppen a kínai infrastruktúráktól. Jünger egy másik törekvése is megfontolandó, miszerint 2) az európai hagyományokat modern formában kell becsatornázni a technológiai társadalomba. Ennek egy lehetséges formavilágáról Guillaume Faye, francia radikális konzervatív gondolkodó értekezett *Archeofuturizmus* című kötetében.²¹ Eszerint a társadalom számára a hagyomány adja az identitást, a technológia pedig az adaptivitást – a kettő kreatív fúziójára van szükség, ez volna az archeofuturizmus.

Ernst Jünger könyvei magyarul

- A márványszirteken* [1939] (ford. Nemes Péter) Európa, 2004.
- Homokórák könyve* [1954] (ford. Hajdú Farkas-Zoltán) Book-art, 2012.
- Acélzivatárban* [1920] (ford. Csejtei Dezső–Juhász Anikó) Noran Libro, 2014.
- A harc mint benső élmény* [1922] (ford. nélk.) Varázsló Macska, Pécs, 2017.
- A fájdalomról* [1934] (ford. nélk.) Varázsló Macska, Pécs, 2018.
- Nappal-éjszaka – Maximák és gondolatok Ernst Jünger műveiből* (vál. Katharina Ayen, ford. nélk.) Varázsló Macska, Pécs, 2018.
- Tűz és mozgás* (ford. nélk.) Varázsló Macska, Pécs, 2018.
- Útinaplók I–III.* (ford. nélk.) Varázsló Macska, Pécs, 2019–22.
- Kertek és utcák* [1942] (ford. nélk.) Varázsló Macska, Pécs, 2021.
- Válogatott politikai írások* (ford. nélk.) Varázsló Macska, Pécs, 2021.
- Sturm* [1923] (ford. nélk.) Varázsló Macska, Pécs, 2022.
- A munkás.* [1932] (ford. nélk.) 2025.

KURUCZ BARNABÁS

20 Helmut SCHELSKY: *Der Mensch in der wissenschaftlichen Zivilisation*. Springer, Wiesbaden, 1961. 24.

21 Guillaume FAYE: *Archeofuturism. European Visions of the Post-catastrophic Age* [1998] Arkto, London, 2010.